

Jogtudományi Közlöny.

Megjelenik hetenkint egyszer, minden hétfőn délután. — Előfizetési díj egész évre 8 ft., félévre 4 ft., negyedévre 2 ft. — Előfizethetni helyben a lapkiadói, s vidéken a cs. kir. postahivataloknál. — Szerkesztői iroda Pest, hatvani utca 1. sz. a. Kiadó-hivatal Pest, egyetem-utca 4. sz. a. — A kéziratok, bérmentve, a szerkesztőhöz, az előfizetések és reclamatiók a kiadó-hivatalhoz intézendők.

Tartalom: A polgári törvénykezés elvei. (Csatskó Imrétől.) — Még néhány szó a kötelelésről. (Dr. Fekete Izidortól.) — Az 184¹/4. évi országgyűlés. (Folytatás.) Ökröss Bálinttól. — Tárgyalási terem. 13. Fenyítő ítéletek a „Jogtudományi Közlöny“ 14. számában ismertett bűnügyben. (Folytatás.) — Különfélék.

A polgári törvénykezés elvei.

(Csatskó Imrétől.)

1. Minden ember *jogalany*, azaz jogokkal bíró lény. ¹⁾

2. Minden jog *külső szabadság* valamit cselekedni, — a követelés is cselekvés levén. ²⁾

3. Minden jognak, a joggal bírónak irányában, más emberek részéről *jogkötelezettség* felel meg, — különösen: a joggal bírót jogélvezetében nem akadályozni. ³⁾

4. Az embernek egész jogcselekvése az emberi természetből közvetlenül származtatott jogoknak folyománya; nem lévén, de nem is lehetvén oly jogunk, mely nem az olyanokból származnék, nem oly jogokban gyökereznék. (Eredeti, származtatott jogok.) ⁴⁾

5. Az eredeti jogoknak *tárgyait*

vagy már természetünkönél fogva bírjuk, mint testi, lelki tehetségeinket vagy pedig azokat, mint a természettől közvetlenül nem adottakat, személyiségünkkel eredetileg nem kapcsolatakat, megszerezniünk kell, mint a tudományképesség, a birtokunkban levő külső dolgok. Innen a jogok tárgyait tekintve, a *bennszülött* vagy *szerzett* jogok.

6. Ha az emberek jogaikat kölcsönösen elismernék nemcsak, hanem más elismert jogainak háborításától magukat tartóztatnák is, akkor mindenki jogait tetszése szerint élvezhetné, jogsérelmek miatti *panaszok nem léteznének*, a polgári ügy mint a büntető bíróságnak minden eljárása feleslegessé válnék, s az emberek között a minden jóktól óhajtott *örök béke* uralkodnék. (Aranykor.)

7. A szomorú tapasztalás tanúsága szerint azonban *jogmegtámadások* naponta történnek, melyek okot és alkalmat nyujtanak a jogaink biztosítására szolgáló jogos eszközöknek használatára. Ez eszközök a jogsérelmeknél előfordulható esetek különfélesége szerint különbözők lehetnek.

¹⁾ Csatskó: Bevezetés a természetjogba és a tiszta általános természeti jog. Győr, 1839. 50. l. — *Grosz Lehrbuch der philosophischen Rechtswissenschaft, oder des Naturrechts.* Stuttgart und Tübingen, 1829. §. 31. — *Virozsil Epitome Juris Naturae.* Pestini, 1839. §. 27. — A két utóbbi munka magyar fordításban is megjelent, mi oka is annak, hogy leginkább e munkákra hivatkozom.

²⁾ Csatskó ugyanott 15. §. — *Grosz* u. o. 27. §. — *Virozsil* u. o. 23., 26. §§.

³⁾ Csatskó u. o. 49. l. — *Grosz* 35. §. — *Virozsil* u. o. 24. §.

⁴⁾ Csatskó u. o. 41. §. — *Grosz* u. o. 79. §. — *Virozsil* u. o. 29. §.

8. Jogainak élvezetében valakit *akadályozni* lehet vagy az által, 1) hogy azt jogos cselekvőségében közvetlenül akadályozzuk, péld. ha valakit nem engedünk oda menni, hova mennie joga van; ha valakinek jogos követelését megtagadjuk; vagy az által, 2) hogy valakit jogos cselekvőségének *tárgyától* végkép vagy bizonyos időre *megfosztunk*, s így azt közvetve jogainak használatában akadályozzuk, például ha valakit megfosztunk valami dologtól egészben vagy egy részben, mely körül annak tulajdonjogát gyakorolni joga van. (A dolog elvétele, megrontása.)¹⁾

9. Valakinek az említett módok szerinti akadályozása jogélvezetében történhetik *gonosz szándékból*, vagy a nélkül, a mint t. i. valakit jogainak használatában *tudva vagy nem tudva*, hogy annak ily joga van, közvetlenül vagy közvetve háborgatunk; mert legjobb akaratum mellett is lehetséges, hogy másnak, ámbár bizonyos jogát alanyi (reánk ható) okoknál fogva *bizonytalannak* tartjuk, s azt csak eme meggyőződésnél fogva jogának gyakorlásában akadályozzuk. (Jó-, roszhiszeműség.)²⁾

10. A természetből közvetlenül adott (eredeti és bennszülött l. 4., 5. pont) jogokat illetőleg alapos *kétség alig támadhat*; mert azok a mindenkinél egyenlő emberi természetben alapulván, mindenkinek közösek, s ennél fogva ismeretesek is; a miféle jogot magamnak emberi természetemnél fogva igénylek, ugyanolyfélé az egyenlő emberi természetnek folytán másnak is megengedni kénytelenítetem. A származtatott és szerzett jogok iránt azonban alapos kétség támadhat.³⁾

¹⁾ *Virozil* u. o. 59. §.

²⁾ *Grosz* u. o. 103., 104., 354. §§. — *Virozil* u. o. 59. §. — *Csatskó* 52. §.

³⁾ *Virozil* u. o. 65. §.

11. A jogoknak az eredeti jogokból származtatásánál különböző és *hibás következtetések* lehetségesek, amint t. i. az eredeti jogokból különféle felfogás szerint az egyik ily-, a másik másféle jogokat származtat; s ez okból alapos kérdés támadhat az iránt, vajjon melyeknek származtatása egyezik meg a valósággal?¹⁾

12. A szerzett jogok bizonyos *szerzési tetten*, mint elfoglalás, szerződés, végrendelet, alapulnak, melyeknek létezése, érvényessége, értelme iránt könnyen kétségek támadhatnak, minek folytán az ily tettekből kifolyó jogok is *kétségesekké válhatnak*. Különösen kétség támadhat a) az *elfoglalásra* nézve; mert az elfoglalandó tárgynak birtokba vétele, megjelölési módja körül különféle (az egyik által helyeselt, a másik által nem) eljárás lehetséges; b) a *szerződésekre* nézve, mert a szerződés megkötése körül látszólagos egyezés mellett is lehetséges a csalás, fondorlat, hiba, kényszer; mert ezektől elvonva lehetséges a szerződésnél a bizonytalan, kétértelmű kifejezés, a kötelező feltételek körüli eltérés; c) a *végrendeletekre* nézve, mert ezeknek belérvényességét vagy külső kellékeit tekintve, különféle intézkedések és eltérő nézetek lehetségesek.

13. Hogy gonosz szándékból számtalan jogsérelmek támadnak, a mindennapi sajnos tapasztalás tanúsítja; és ennek elegendő okát találhatni az *érzéki önző érzelmekben* és hajlumokban, mint munka, fáradság nélküli birtok és élvezetvágy, bántalmazásra, boszúállásra hajlandó indulat stb.

14. Kinek jogai vannak, annak egyzersmind joga is van jogainak élvezetését *biztosítani*, s különösen a jogainak gyakorolhatásával ellenkező akadályo-

¹⁾ *Wendt*: Grundzüge der philosophischen Rechtslehre. Leipzig, 1811. 50. köv. §.

kat mellőzni. E jog, mint a jogélvezetésnek nélkülözhetlen feltétele, valamint a jogok maguk, mindenkinek már a természetből adatott, s elvonva az állami viszonyoktól és főhatalomtól, mindenkinek tulajdona; minélfogva mindenkinek joga van oly cselekvési módokat és eszközöket alkalmazni, melyek által a jogmegtámadásokat és sérelmeket magától eltávolítsa.

15. Midőn valaki másnak valami jogát nem gonosz szándékból, hanem ama *téves meggyőződésből*, hogy másnak ily joga nincsen, megtámadja, alkalmas eszköznek mutatkozik a megtámadott jognak védelméül bizonyítékokat használni, melyek által jogunk megtámadóját jogunk kétségtelen voltáról kitanítsuk, meggyőzzük. Ily esetben a jogmegtámadó ellen azonnal *kényszerítő eszközöket* használni jogtalanság volna, mert annál, mint felteszszük, gonosz szándék hiányozván, megtörténhetik, hogy jogom megtámadója a részemről használandó bizonyítékok által jogom valóságáról kitaníttatván, ennek további megtámadásától önkint elálland; már pedig valaki ellen jogaink biztosítása végett *szigorúbb* és különösen kényszerítőbb *eszközöket* használni, mintsem szükséges, jogtalanság.¹⁾

16. De miután a használandó bizonyítékoknak *meggyőző hatása*, elvonva minden sértő szándéktól, és feltéve a készséget: a felhozandó bizonyítékoknak erejét elismerni, a vitába keveredett feleknek különböző felfogása, erkölcsi érzete, saját érdekeinek tulnyomósága szerint is különböző lehet; minélfogva aztán az egyik a használt bizonyítékokat talán feleslegeseknek is tekinti, melyeket a másik elegendőknek elfogadni sem hajlandó; a két ellenkező fél között a kétséges jog körüli megállapodás tehát, ha azok egyedül magukra

hagyatnak, alig remélhető. Még kevésbé remélhető ily megállapodás ott, hol az egyik ellenkező félnél ravaszul elrejtett önérdék működik, minek folytán ez a másik fél által előhozott tullelegendő bizonyítékokat sem fogja meggyőzőkül elfogadni.¹⁾

17. Az ellenkező felek közti közmegállapodás inkább lesz remélhető akkor, ha ők a köztük fennforgó vitának az előadandó bizonyítékok alapjáni őket kötelező eldöntés végett *egy vagy több személyt bíról* választanak. De mint-hogy az ily választott bírónak hatalma az őt megválasztóktól függ: nem leend annak elegendő hatalma az általa kimondott ítéletnek az ellenkező fél ellen érvényt szerezni, s végre ez esetben is az ellenkező, netalán hatalmasabb félnek önkényétől fog függni, vajjon ő a neki kedvezőtlen ítéletnek magát alávetni s annak végrehajtását megengedni hajlandó leend-e vagy sem. Figyelmet érdemel itt az is, miszerint a választott bíró a vita eldöntésénél bizonyos szabályokhoz kötve nem levén, nincs *elegendő biztosíték* arról, vajjon a választott bíró az ügy valódi állása és tisztán meggyőződése szerint fog-e ítélni.²⁾

18. Midőn valaki jogunkat *gonosz szándékból*, tehát ismerve jogunkat, de megvetve azt, támadja meg, egyedüli mód lesz az ily megtámadó ellen jogunkat védelmezni, a *physicali erőhöz* folyamodás; ha tehát mi erősebbek vagyunk, jogunkat sikeresen védelmezendjük, ellenkező esetben a megtámadó nagyobb physicali erejének engedni s a jogsérelmet tünni kénytelenek leendünk. Midőn jogunk védelme körül a physicali erőnek kellene döntenie, *jogos*

¹⁾ *Grosz* u. o. 109. §.—*Dresch*: Naturrecht. Tübingen, 1822. 30., 31. §.

²⁾ *Grosz* u. o. 97. §.—*Wendt* u. o. 53. §.—*Schuster*: Die Civilprozessordnungen. Wien, 1854. 1. lap.—*Virozsil* u. o. 65. §.

*) *Virozsil* u. o. 65. §.

állapotot reményleni azért sem lehet, mert a physicali erők használatánál a jogos korlátok alig fognak figyelembe vétetni, hanem inkább fog a jogos korlátoknak megvetésével a *boszúvágy* működni, mi végtelen ellenségeskedésekre nyit utat. ¹⁾

19. Polgári állapottól és az abban létező főhatalomtól elvonva lehetséges ugyan, hogy jogaik védelmére *többek szövetkezzenek*; de többek szövetsége a jogmegtámadókról részéről is lehetséges, mi ha megtörténik, közös és elegendő erővel bíró főhatalom hiányában csak nagyobb megtámadásokat és vérengzőbb összeütközéseket fog előidézni. ²⁾

20. Ama hátrányok, melyek a fennebb előadottak szerint akkor mutatkoznak, midőn jogunk védelmére a gonoszszándékú megtámadó ellen *physicali kényszerhez* folyamodunk, mi azonban mint gyengébbek a nagyobb erőnek engedni kénytelenítettünk, akkor is jelen vannak, midőn a már okozott *jogsérelemnek* eltávolítására, az okozott kárnak megtérítésére a sértő ellen physicali erőszakot használni kényszerítve vagyunk.

21. Jogaink használata közben továbbá nemcsak az emberek, hanem az érzénelküli lények részéről is szenved-

¹⁾ *Grosz* u. o. 107., 108., 109., 110. §§. — *Wendt* u. o. 53. §. 2. pt. — *Csatskó* u. o. 50. §.

²⁾ *Csatskó* Büntetőjogi elméletek. Bécs, Győr, 1843. 2. rész, 3. §.

hetünk akadályt, különösen az oktan ragadozó állatoktól, a légnak változásaitól, mint fagy, forróság, vizáradás, jégeső, tűzvész, ragályos betegségek stb.; amennyiben t. i. ezek által jogunk használatára szükséges valami kultárgy-tól megfosztatunk, vagy pedig testi ép-ségünkben, egészségünkben, életünkben megtámadtatunk. Az ebbeli jogakadályok gyakran olyak, hogy azokat egyes ember, sőt kisebb, külön működő egyesületek a megkívántató physicali erőnek és ezek központosított vezetésének hiányában elhárítani elégtelenek.

22. Az előadottakból kitűnik, miszerint a *magános* akár egyes emberek, akár egyesületek, az állami főhatalom közreműködése nélkül önmagukra hagyatva, jogaiknak biztonságát megszerzeni, s így jogaiknak háborítlan élvezését kieszközölni és állandóvá tenni elégtelenek; szükséges tehát a magánosok egyesülete egy közös *állami főhatalom* alatt a végre, hogy ez a jogbiztonságot veszélyeztető akármiféle akadályokat mindenkit kötelező hatalmánál és kényszerítő erejénél fogva a lehetőségig elhárítsa s az által eszközölje, miszerint jogainknak háborítlan élvezete mellett *emberiségi rendeltetésünk*höz, mi az állam végcéljával azonos, a legnagyobb lehetséges mértékben közeledhessünk.

(Folytatása következik.)

Még néhány szó a kötelesrészről.

(Dr. Fekete Izidortól.)

A „Jogtudományi Közlöny“ 20—21 számában egy érdekes cikk jelent meg dr. Karvasy Ágost urtól, melynek célja a köteles részről szóló tant, kilátásban levő új törvénykönyvünkben kiküszöbölni és az apa belátására bizon-

ny hogy vagyonával a tulajdonjog szigorú elve szerint szabadon rendelkezessék.

Megvallom, igen nagy érdeklődéssel olvastam az egész értekezést, nemcsak themája fontosságánál fogva: hanem leginkább azért, mert kíváncsi valék,